

LBRIS

We know
books

Susan Campbell Bartoletti

CELULA

Traducere din limba engleză și note
de Anca Cristina Ilie

 Booklet
fiction | 2023

Ziua 264.

E dimineață. Lumina cenușie și molatică alunecă peste zidul înalt de cărămidă roșie. Se întinde deasupra curții de exerciții și ajunge să intre prin ferestrele înalte, cu gratii. Într-o celulă de la parter, lumina trasează în întuneric contururile unui taburet mic, ale unei mese prăpădite și ale unui pat din scânduri de lemn, fără saltea sau pătură. Iar pe acel pat, o siluetă subțirică stă ghemuită – Helmuth, un băiat de șaptesprezece ani. Treaz. Neliniștit. Pe gânduri.

Este o zi de marți.

Călăul lucrează în zilele de marți.

Amintirile se rostogolesc prin mintea lui Helmuth ca norii. Încet-încet, prind formă. Helmuth, ținând-o de mână pe Mutti¹. Asta vede el, asta simte.

¹ Mutti („mămică“) (în germ. în original) (n. tr.).

O ține de mână pe Mutti și se îndreaptă spre Luisenweg, în cartierul Hammerbrook din Hamburg, unde locuiesc într-un apartament mic, lângă bunicii lui Helmuth.

Helmuth are trei ani. Poartă pantaloni scurți negri și botine maro, care se leagă cu șireturi. Fratele lui vitreg mai mare, Hans, are opt ani. Și Hans poartă pantaloni scurți și botine. La fel și Gerhard, care are șapte ani. Cei doi merg în fața lui Mutti. Helmuth își face griji că frații săi se vor rătăci sau, mai rău, că se vor distra fără el. Helmuth trage de mâna lui Mutti. Vrea să scape, vrea să-și ajungă frații din urmă, dar Mutti îl ține strâns.

— Nu, spune ea. Stai aproape, ține-mă de mână, nu vreau să te pierd.

Asta îl mâhnește pe Helmuth. Nu este corect că el trebuie s-o țină de mână pe Mutti, iar Hans și Gerhard, nu.

O stradă. Helmuth vede și asta. O stradă zgomotoasă, aglomerată. Este o paradă. Mărșăluiesc bărbați în cămași brune, cu banderole roșii cu negru la mână și cizme negre înalte, lustruite. O cămașă brună se apleacă spre Helmuth.

— Ce băiat mare ești, spune bărbatul. Vrei să fii soldat și să-ți slujești Patria?

Lui Helmuth îi place să se joace cu soldații de jucărie, așa că dă din cap și îi răspunde:

— Da!

Cămașa brună izbucnește într-un râs puternic. Îl mângâie pe Helmuth pe creștet.

— Ce băiat deștept! îi spune acesta lui Mutti. Și curajos! Deja vrea să lupte pentru Patrie. Și ce ochi are! Atât de ageri! Uite cum absoarbe totul din priviri!

— Da, confirmă Mutti mândră. Este foarte inteligent. Și curajos.

Un clopot sună tare. Se aprind luminile puternice ale închisorii. Helmuth se ridică în capul oaselor, se întinde. E frig. Își freacă brațele sub haina gri de închisoare. Pășește pe podeaua goală, până la colț. Își ridică haina, urinează în găleată. Pentru o clipă, celula este cuprinsă de mirosul înțepător al lichidului din găleată, apoi redevine ca mai înainte.

Își ridică patul la perete, îl agăță la loc. Se așază pe scaun. Așteaptă.

O altă amintire.

E noapte. Helmuth are șapte ani.

Stă întins pe spate, învelit în pat, între Hans și Gerhard. Helmuth o aude pe Mutti îmbrăcându-se ca să plece la serviciu, așa cum aude și alunecarea lină a lemnului de la sertarele biroului. *Deschis, închis. Deschis, închis.*

Bunicii lui locuiesc în apartamentul de alături. Prin perete, Helmuth aude, de la radioul lui Opa, o sonată – un violoncel sobru, cald și pătrunzător. Brahms.

E convenabil să-i ai pe Oma și Opa atât de aproape. Așa spune Mutti, deși uneori își strânge buzele când o spune. Sunt de ajutor, pentru că Mutti lucrează noaptea la azilul de bătrâni și are nevoie de cineva care să aibă grijă de băieți.

Apartamentul este rece și miroase a mâncare. Supă de mazăre. Helmuth își dorește să mănânce și altceva, cum ar fi carne sau tocană. Dar în multe zile au doar supă subțire sau cartofi la masa de prânz sau la cină. Toată Germania este foarte săracă. Nu există bani pentru lux.

Lumina lunii inundă dormitorul, îmbrăcând pereții într-o strălucire sedefie. Asta îl duce pe Helmuth cu gândul la Dumnezeu și la rai.

— Raiul durează veșnic, nu-i așa? îi întreabă el pe frații lui în șoaptă.

Gerhard este întotdeauna cel care răspunde la aceste întrebări, niciodată Hans.

— La infinit, spune Gerhard, care este cu aproape patru ani mai mare decât Helmuth și știe multe despre lucrurile cerești, cum ar fi planetele și stelele, Soarele și Luna. Lui Gerhard îi plac cuvintele și cifrele exacte. Hans, cu cinci ani mai mare și cu prea puțină răbdare pentru discuții profunde, doarme deja – sau se preface.

— Cum poate ceva să nu se termine niciodată? întreabă Helmuth. Cum poate să meargă în continuare, la infinit?

— Pur și simplu, spune Gerhard. Așa a făcut Dumnezeu universul, fără început și fără sfârșit, în toate direcțiile.

— În toate direcțiile, repetă Helmuth, uimit. Ameteșc doar când mă gândesc la asta.

Stă puțin, se gândește la această senzație. Își dă seama că nu e amețelă, nu tocmai.

— Plutesc, spune el.

— Atunci oprește-te, spune Gerhard.

— Nu pot să mă opresc. O să plutesc până ies de aici, chiar în momentul ăsta. Ține-mă, Gerhard.

— Nu fi ridicol! N-o să plutești până ieși de aici.

„Ridicol“ este unul dintre cuvintele preferate ale lui Gerhard.

— Ba da!

— Ba nu. Există gravitația. Tot Dumnezeu a făcut-o și pe-asta, să știi.

— Dar plutesc, spune Helmuth.

Se întoarce spre Gerhard și îl strânge de braț.

Gerhard își trage brațul.

— Ești caraghios.

Îl ridică pe Helmuth, îl împinge înapoi spre mijlocul patului și-i spune:

— Când o să fii destul de mare să înțelegi infinitul, n-o să te mai facă să plutești. Acum culcă-te.

— Dar îmi place să plutesc, șoptește Helmuth în întunericul sclipitor, și chiar așa simte.

E convins că așa se simte drumul spre rai. Nu îi spune asta lui Gerhard, pentru că nu vrea ca sentimentul să dispară.

În plus, știe că Gerhard nu-l mai ascultă. Așa este Gerhard, atât de capabil să rămână ancorat în lume.

Și astfel, Helmuth continuă să plutească spre cer, până se cufundă într-un somn adânc.

O altă amintire.

Școala s-a terminat și Helmuth stă pe podea, jucându-se cu soldații de jucărie. Este alături, în apartamentul bunicilor, pentru că Mutti doarme încă, obosită după tura de noapte. Formează două linii de luptă, soldații francezi, îmbrăcați în albastru, pe o parte, iar cei germani, îmbrăcați în gri, atacă fără milă din cealaltă parte.

Gerhard intră și se ghemuiește lângă Helmuth.

— Flancul tău drept are probleme, spune el, arătând spre soldați. Nu-i poți ține în linie dreaptă. Trebuie să încercuiești inamicul.

Helmuth strânge din dinți. Vrea să se certe cu Gerhard, prea face pe atotștiutorul, dar își dă seama că fratele său are dreptate. Gerhard are întotdeauna dreptate. Și așa, Helmuth mută o mână de soldați germani ca să protejeze flancul drept.

Gerhard dă din cap în semn de aprobare.

— Așa e mai bine. Nu poți să gândești o strategie în linii drepte, dacă vrei să câștigi.

Gerhard se așază pe canapeaua tare și plăta și își deschide romanul de aventuri de Karl May. Helmuth se ghemuiește

lângă câmpul de luptă, mai mută o mână de soldați germani ca să protejeze flancul drept și le dă ordin altor câtorva să-i încercuiască pe francezi. Își imaginează zgomote de artilerie, grenade care explodează, furtuni de schije. Își imaginează valuri de fum și curajoasa infanterie germană atacând cu toată puterea. Soldații au chipurile acoperite de praf și uniforme le sunt zdrențuite.

Opa se întoarce de la plimbarea pe care o face la mijlocul zilei, cu un ziar pe care l-a cumpărat de la o tarabă din piață. Se uită peste Helmuth:

— Cine câștigă?

— Germanii, spune Helmuth.

— Lansatoarele de grenade sunt pe drum?

Helmuth dă din cap energic.

— Strategia ta funcționează. Francezii sunt prinși în capcană! spune Opa. Așa cum ar fi trebuit să fie, băiatul meu. Nu ar fi trebuit să pierdem niciodată acel război.

Oma iese agitată din bucătărie, cu un ceainic în mână. Mirosul puternic de mentă plutește în aer.

Opa se așază, deschide ziarul și începe să comenteze, mormăind, titlurile pe care le citește.

— Tot violență, spune el. Alte lupte între comuniști, social-democrați și naziști. Toate partidele promit locuri de munca și o economie mai puternică.

— Poate să fie mai rău? întrebă Oma.

— Numai dacă nebunul ăla de Hitler ajunge la putere, spune Opa. Asta va însemna un singur lucru. Război. Negustorul ăla de război vrea să-și lase amprenta în istorie.

Oma se așază lângă Opa și spune:

— Hitler mă sperie. Are o privire de nebun! Și știe exact cum să creeze isterie în rândul unei mulțimi.

Opa și Oma stau în tăcere vreme îndelungată, el cu mâna peste mâna ei. Helmuth știe că le este frică de Adolf Hitler, liderul partidului nazist. Dar nu înțelege de ce se tem de un om care vrea să lupte pentru Germania și să facă din ea o țară mai bună.

Helmuth se leagănă pe călcâie și se uită la soldații lui de jucărie. Dacă ar fi soldat, ar lupta cu vitejie pentru Germania, așa cum a luptat Hitler în Marele Război. E sigur de asta! Nu i-ar fi frică!

Zgomot de pași. Un foșnet la ușa albastră, grea. Ferestruica cu zăvor se deschide. Helmuth își ține răsufarea. Te rog, Doamne, nu, nu-i lăsa să vină după el.

Vede un ochi, un nas, o jumătate de gură, o jumătate de față. Paznicul de dimineață. Helmuth respiră din nou.

Privirile li se întâlnesc o clipă. Paznicul împinge prin deschizătură o ceașcă de cafea de malț calduță și o bucată de pâine uscată. Apoi, ferestruica se închide brusc cu un pocnet.

Helmuth se bucură, ușurat. Mulțumește pentru micul-dejun sărăcăcios, pentru faptul că este în viață și poate

să aibă parte de încă o masă de dimineață. Știe că s-au scris scrisori în favoarea lui, scrisori în care se cere clemență. Poate că ziua de azi va aduce vești bune.

Ronțăie pâinea. Se gândește la micul-dejun pe care îl pregătea Mutti – pâinea prăjită de secară unsă cu dulceață de coacăze roșii, iar când Mutti avea bani, și un ou fiert. La cină mâncau orice-și permitea Mutti să gătească în ziua aceea, de obicei napi, cartofi sau varză. Helmuth și frații săi nu se duceau niciodată la culcare flămânzi, Mutti se asigura de asta. Dar au fost o mulțime de seri în care și-ar fi dorit să mai mănânce și altceva.

Își amintește că Adolf Hitler promisese că totul va fi mai bine, își amintește ziua în care Hitler a fost numit cancelar, cum mirosea la ei în apartament a pâine proaspătă de secară, a cârnați și a ceapă prăjită. Mutti a sărbătorit. Toată lumea a făcut asta.

1933

E trecut de prânz și Helmuth stă pe un scaun tare de lemn, în sala de festivități a școlii. Așteaptă transmisiunea specială de la radio, o transmisiune atât de importantă, încât toată școala a fost adunată acolo ca să asculte.

La început, colegii lui stau liniștiți. Dar, pe măsură ce minutele trec, se agită, își leagănă picioarele la marginea

scaunelor, bat cu pantofii grei, maro, în podea, vorbesc în șoaptă și chicotesc când nu-i văd profesorii.

Helmuth simte fiorul așteptării. Ceva important este pe cale să se întâmple, Helmuth simte asta, de zile întregi simte. Are legătură cu Adolf Hitler, este sigur.

În fața sălii, un profesor care predă la clasa a cincea pornește radioul cel mare. Se aude un zgomot ca un trosnet și izbucnește un arpegiu furtunos din secvența finală a *Sonatei lunii* a lui Beethoven. Brutalitatea ei vine parcă să sublinieze neliniștea zilei.

Profesorul răsuțește butonul, dând radioul pe postul Reichului german, RRG. Radioul cârâie și apoi se aude vocea șoptită a unui crainic.

— *Guten Tag*. Bună ziua, spune, de parcă ar vrea să nu deranjeze pe cineva, de parcă s-ar pregăti să-și ceară scuze că a întrerupt ziua de școală.

Dar nu-și cere scuze. Dimpotrivă, devine din ce în ce mai vocal și mai îndrăzneț, până când vocea lui bubuitoare umple sala.

— Președintele Reichului, Paul von Hindenburg, tocmai a format un nou guvern! Adolf Hitler, liderul Partidului Național-Socialist, a depus jurământul în funcția de cancelar al Reichului!

Muzica marțială izbucnește din difuzoare, umplând sala. Ceva izbucnește și în interiorul lui Helmuth. S-a întâmplat!

Hitler este acum al doilea cel mai puternic om din Germania, după însuși președintele Reichului, Hindenburg!

Este o știre importantă.

Sala zumzăie. Câțiva băieți mai mari – elevi de clasa a șasea – sar în picioare. Se bat cu palma pe spate unul pe altul, își aruncă brațul drept în față, semn al salutului nazist, și strigă:

— *Heil Hitler!*¹

Helmuth este uimit de îndrăzneala lor, cu atât mai uimit cu cât niciun profesor nu îi apucă de guler, nu-i scutură și nu le spune să stea jos și să aibă grijă cum se comportă.

Băieții ăia înflăcărați fac parte din Jungvolk, grupul Tineretului Hitlerist pentru băieți de la zece la paisprezece ani. Au cămăși maro, banderole cu svastică și curele strălucitoare cu cataramă și șnururi. Mai mult chiar, pumnale inscripționate cu mottoul „Sânge și Onoare“ le strălucesc în tecile de piele. Băieților le sclipesc ochii.

— Ai auzit asta, Seligmann? spune un băiat.

Nu sunt mulți evrei în școală, dar Tinerii Hitleriști vor curtea școlii *Judenfrei*. Fără evrei. Benno Seligmann ignoră batjocura. Are privirea fixă, împietrită. Dar pe obraji îi strălucesc două pete roșii de furie.

Profesorii ignoră Tineretul Hitlerist. Sunt prea ocupați să șușotească tăios cu ceilalți profesori, iar din cuvintele lor nu

¹ „Trăiască Hitler!“ (în germ. în original) (n. red.).